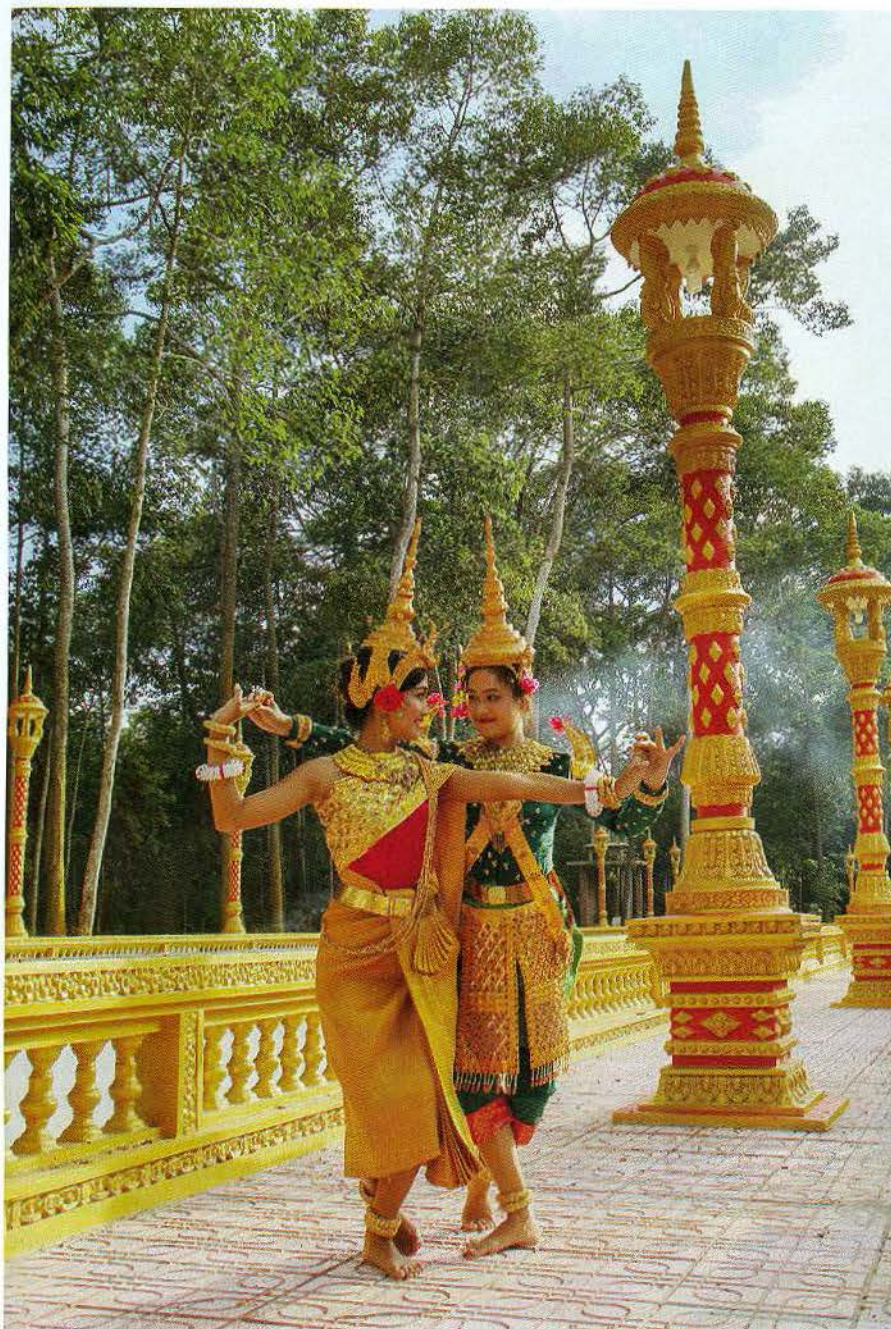

Chôl Chnăm Thmây

và những biến đổi trong cuộc sống hiện đại

THS. TRẦN THANH THẢO UYÊN*

Điệu múa của những cô gái Khmer. Ảnh: Hồ Bá Thi

Đồng bằng sông Cửu Long (ĐBSCL) là nơi tập trung đông đồng bào Khmer sinh sống, còn lưu giữ bản sắc văn hóa dân tộc, truyền thống, phong tục tập quán... Những năm gần đây, lễ hội của người Khmer nói chung, Lễ hội Chôl Chnăm Thmây nói riêng đã thu hút một lượng lớn du khách trong và ngoài nước. Tuy nhiên, những tác động khách quan của cuộc sống đã làm thay đổi không ít đến các yếu tố văn hóa trong Lễ hội Chôl Chnăm Thmây.

Lễ Chol Chnăm Thmây cổ truyền

Hàng năm, Lễ Chol Chnăm Thmây (Lễ vào năm mới) bắt đầu vào khoảng từ ngày 12 - 14/4 dương lịch, được tổ chức theo tục lệ cổ truyền của tộc người Khmer. Trong đêm giao thừa, mọi nhà đều đốt đèn, thắp hương, làm lễ đưa "Têvôda" cũ và rước "Têvôda" mới, vì họ tin rằng "Têvôda" là một vị tiên trời sai xuống để chăm lo cho dân chúng trong năm.

Ngày thứ nhất (ngày "Chol Sangkran Thmây"), vào buổi sáng các sư sãi, tu sĩ tụ họp tại chùa để lễ Phật sau đó rước quyền Đại lịch, đặt trong kiệu khiêng đến cuối xóm rồi đem trở lại chùa đặt lên bàn thờ. Trong chùa với sự điều khiển của một vị Acha, mọi người xếp hàng đi vòng quanh chính điện ba lần để làm lễ chào mừng năm mới. Buổi tối nhiều người ở lại nghe nhà sư thuyết pháp, còn thanh niên nam nữ thì ra sân chùa múa hát, vui chơi đến tận khuya.

Ngày thứ hai (ngày Wônbot), người dân Khmer làm lễ dâng cơm sớm và trưa cho các sư sãi. Trước khi ăn cơm được dâng, các sư sãi tụng kinh làm lễ tạ ơn những người đã làm ra vật thực và đưa vật thực đến với linh hồn thiếu đói. Sau khi ăn, các sư sãi tụng kinh chúc phúc cho các thí chủ. Buổi chiều là lễ đắp núi cát gọi là "Puôn Phnom Khsach". Người Khmer cho rằng đắp núi cát sẽ chặn giữ những đám mây tạo ra mưa cho người nông dân vào sản xuất vụ mới.

Ngày thứ ba (Lôm Săk), sau khi dâng cơm sáng và trưa cho các vị sư, mọi người đem nước ướp hương thơm cùng nhang đèn vào làm lễ tắm tượng Phật, kế tiếp là tắm cho các vị sư cao niên. Sau đó, họ mời các vị sư đến các ngôi tháp dựng hài cốt hoặc nghĩa trang để làm lễ cầu siêu cho vong linh người chết. Cuối cùng, họ về nhà và làm lễ tắm tượng Phật thờ tại nhà, xong họ mới mời ông bà, cha mẹ đến để tạ lỗi, xin tha thứ những lỗi lầm, thiếu sót trong năm cũ và dâng bánh trái đến ông bà, cha mẹ để tỏ lòng hiếu thảo. Đến đêm, họ tiếp tục cúng bái Têvôđa mới và tổ chức các cuộc vui chơi cho đến khuya.

Trong dịp này, người Khmer tổ chức các môn chơi thể dục thể thao khắp nơi và kéo dài có nơi đến 2 - 3 tháng. Các trò chơi như kéo co, nhảy dây, cướp cờ, bóng gôn, túc cầu, đá cầu, chơi u, chơi trâu... diễn ra rất sôi nổi và quyết liệt.

Về văn nghệ, các thôn ấp thường tổ chức hát "Ayai" và "Lam-thôn", hai điệu hát này thường đi đôi với nhau để thay đổi không khí trong buổi biểu diễn văn nghệ.

Chol Chnam Thmây là dịp để người Khmer nhớ lại những điều đã làm trong năm, họ sẽ ăn năn hối cải khi đã làm điều không tốt hoặc vui mừng phấn khởi vì đã làm việc thiện giúp ích cho đời.

Những biến đổi trong Lễ Chol Chnăm Thmây

Ngày trước, trong ngày tết của người Khmer có tổ chức đắp núi cát, vì những ngọn núi tượng trưng cho vũ trụ, mỗi ngọn núi có một hướng và núi thứ chín nằm ở giữa làm trung tâm của thế giới. Họ làm lễ quy y cho núi, đến sáng hôm sau thì làm lễ xuất thế. Mọi người trong phum, sóc chung tay đắp núi để cầu phước cho bản thân, cho gia đình. Tuy nhiên, ngày nay việc đắp núi lại do các sư trong chùa thực hiện để giáo dục cho các thế hệ sau và trang trí cho ngày lễ.

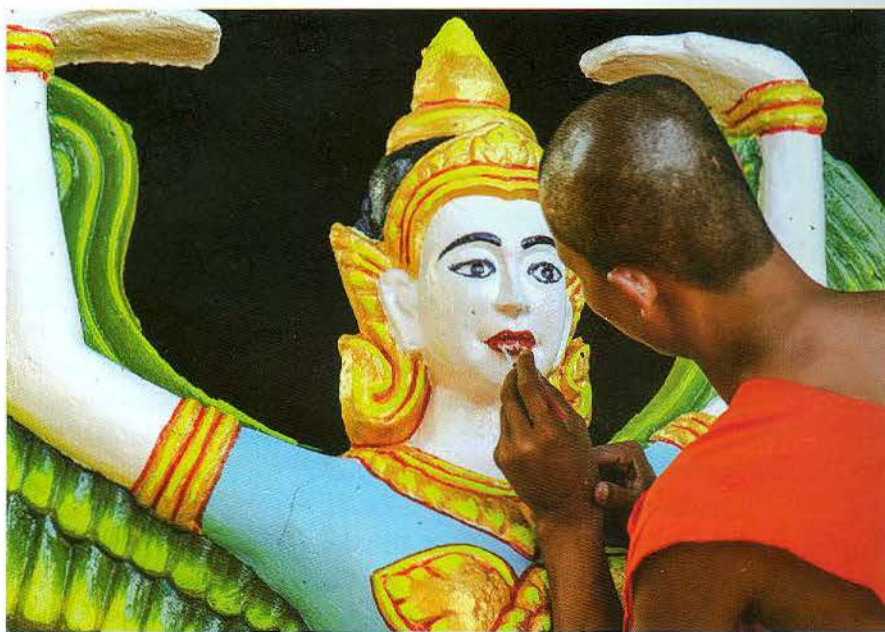
Bên cạnh đó là việc các chùa không tổ chức lễ một cách đồng loạt, do ngày nay người dân sống chủ yếu theo xã, phường nên họ tập trung rước Chôl Sangkran Thmây tại ngôi chùa lớn nhất, sau đó tiếp tục đi lễ tại các chùa khác. Có một số chùa không tổ chức được lễ do số lượng Phật tử đến làm lễ ít hoặc không có, một số chùa do công trình xây dựng, trùng tu chưa hoàn thành....

Do giao thoa văn hóa Kinh - Khmer nên một số gia đình không tổ chức mừng Chôl Chnăm Thmây do người dân bận buôn bán hay điều kiện kinh tế gia đình, con cái đi làm xa,... vì thế họ chuyển sang đón tết cổ truyền của người Kinh.

Đối tượng tham gia lễ bị già hóa, hầu hết là người trung niên và người già, có rất ít thanh thiếu niên và trẻ em tham gia vì

Tết Chôl Chnăm Thmây. Ảnh: Ngô Thị Thúy

Ảnh: Lý Trung Hậu

thanh niên trong độ tuổi lao động phải đi làm kiếm tiền ở xa, trẻ em thì đi học.

Trong các đêm lễ hội, một số loại hình nghệ thuật như múa lâm vong, hát dù kê, biểu diễn nhạc ngũ âm... ít thấy xuất hiện bởi không có người tham gia, thay vào đó là các dàn âm thanh hiện đại, một số nơi chỉ tổ chức trò chơi tập thể do địa phương tổ chức.

Quy mô tổ chức lễ hội không đều giữa các nơi, một số nơi du lịch phát triển mạnh như Kiên Giang, An Giang, Sóc Trăng thì lễ hội này được tổ chức khá lớn và được xem như mùa du lịch nhưng ở Trà Vinh, Bạc Liêu, Cà Mau thì quy mô tổ chức nhỏ hơn...■

*Trường Đại học Đồng Tháp